

УДК 725.87:711.553.2

Шкурупій М. Ю.,

*аспірант, кафедра архітектури будівель та містобудування,
Полтавський національний технічний університет ім. Юрія Кондратюка,
e-mail: shkurupiy1990@gmail.com, orcid.org/0000-0002-1705-7113*

БУДІВЛІ ЯХТ-КЛУБІВ У СКЛАДІ РІЧКОВИХ ЯХТОВИХ КОМПЛЕКСІВ

Анотація: у статті наведено основні етапи архітектурно-планувального розвитку будівель яхт-клубів, їх специфіка при розташуванні в структурі річкового яхтового комплексу, розглянуті основні положення, щодо проектування будівель яхт-клубів на основі світового досвіду їх експлуатації.

Ключові слова: будівля яхт-клубу, річковий яхтовий комплекс, планувальне рішення, приміщення, проектування.

Постановка проблеми. На сьогоднішній день не існує єдиного архітектурного морфотипу будівлі яхт-клубу з чітко визначеним набором приміщень та нормами по їх розміщенню та групуванню. Проектування будівель яхт-клубів в структурі сучасних річкових яхтових комплексів це компроміс між доцільністю створення традиційної монофункціональної (вузькопрофільної) клубної будівлі закритого типу і повноцінною багатофункціональною громадською будівлею.

Перехід від одного типу будівлі до іншої результат стабільно високої динаміки розвитку яхтової індустрії, будівництва нових яхтових комплексів різного функціонального призначення (суто спортивні, рекреаційні або багатофункціональні комплекси для яких характерний свій тип будівлі з певним набором приміщень), збільшення функціонального навантаження на територію комплексу та практика збільшення території обслуговування (шляхом укрупнення мережі яхтових комплексів).

Так як на даний момент будівля яхт-клубу залишається одною із основних будівель більшості річкових яхтових комплексів, у зв'язку з останніми тенденціями, вона по-можливості повинна брати значну частину адміністративних, клубно-дозвіллевих та додаткових функцій комплексу, але зберігати можливість(при бажанні) закритого функціонування клубної зони.

У зв'язку з цим, актуальним стало комплексне дослідження архітектури будівель яхт-клубів, переосмислення традиційних вирішень та їх трансформація відповідно до сучасних потреб яхтових комплексів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дана тематика, так чи інакше, досліджувалась у складі робіт присвячених проектуванню яхтових комплексів, їх експлуатації та перспективам розвитку яхтової індустрії.

Дослідження проблем архітектурно-планувальної організації яхтових комплексів: П.Н. Новоселов, О.Е. Богомоллов, М.Е. Печеник, К.Д. Василев, С.А. Поляков, Sue Roff, Gregory Tsinker та ін.

Загальні положення, щодо проектування будівель та споруд яхтових комплексів: Сисоєва Е.А., J. W. Gaythwaite, T. Pratt, R. V. William.

Мета статті.

- визначити класифікацію будівлі яхт-клубу відповідно до існуючих нормативних документів та джерел;
- визначити основні етапи архітектурно-планувального розвитку будівель яхт-клубів;
- визначити поняття сучасної будівлі яхт-клубу та її особливості;
- навести основні та додаткові групи приміщень, які можуть входити до складу будівель сучасних яхт-клубів;

Виклад основного матеріалу. У сучасних зарубіжних галузевих літературних джерелах [3,7,9,11] під будівлею яхт-клубу розуміється будівля, яка запроектована для забезпечення адміністративно-координаційної роботи гавані, діяльності членів місцевого яхтового комплексу та розміщення рекреаційних, торговельних або інших супутніх функцій.

Щодо вітчизняного нормативного визначення, будівель яхт-клубів, то згідно з ДБН В.2.2-16-2005 (Культурно-видовищні та дозвіллеві заклади) [1] та ДБН В.2.2-9:2009 (Будинки і споруди. Громадські будинки та споруди. Основні положення) [2] даний тип будівлі можна віднести до групи: “Будинки, споруди та приміщення дозвілля, культурно-видовищні та культові заклади”, в підгрупу: “Заклади дозвілля (клуби, центри культури і дозвілля тощо)”.

Чинні вітчизняні нормативні документи, надають спрощену, а не поглиблену класифікацію існуючих типологічних рівнів та типів клубних будівель. Саме ці типологічні ступені-рівні визначають перспективний напрямок їх розвитку і поповнення клубно-дозвіллевої мережі. Вони відповідають за перехід від первинного і пасивного залучення до колективного дозвілля до активізації і диференціації клубних інтересів, від універсальних клубних площ до спеціалізації приміщень і зростання різноманітності типів клубних будівель та систем. [5]

За допомогою додаткового довідкового видання (Справочное пособие “Проектирование клубов” к СНиП 2.08.02-89[≈] ДБН В.2.2-9:2009) [5] будівлю яхт-клубу можна більш точно класифікувати як профільний або любительський клуб загальноміського значення закритого або відкритого типу.

Любительські клуби згідно диференціації своєї діяльності і складу контингенту належать виключно до центру клубної мережі в найбільших містах з високим культурним потенціалом. Формування даного рівня типології клубних будівель можливо тільки на фоні насиченої культурної мережі міста. Типи любительських клубів становлять розвинену багаточисельну мережу клубів різної спеціалізації (клуби творчості, колекціонування, дискусійні клуби, клуби мистецтва, ремесел, любителів старої техніки, спортивні клуби).

Вищезазначені типи любительських клубів є елементами відкритої (загальнодоступної) клубної мережі, де є можливим вільний вибір місця клубних занять для різних верств населення. В разі проектування відомчих яхт-клубів, клубів підприємств та закритих товариств або інших спеціалізованих клубних будівель передбачають можливість їх функціонування як у закритому режимі так і в складі відкритої мережі населеного пункту. [5, п.1.10]

Основні етапи архітектурно-планувального розвитку будівель яхт-клубів. Перший яхт-клуб який був офіційно зареєстрований як повноцінна клубна яхтова організація – «Cork Harbour Water Club», згодом Королівський яхт-клуб міста Корк (англ.: The Royal Cork Yacht Club) заснований у 1720 році на річці Оуенабу в Ірландії, вслід за ним у 1775 році утворився Королівський яхт-клуб на Темзі (англ.: Royal Thames Yacht Club) в Лондоні та Королівська Яхтова Ескадра (англ.: The Royal Yacht Squadron) в 1815 році.[6,с.6]

Незважаючи на подальшу популярність заснування яхт-клубів по всьому світу вони позиціонують себе як елітарні яхтові клубні товариства закритого типу, де членами клубу стають привілейовані особи, заможні громадяни або заслужені яхтсмени.

На першому етапі (кін. XVIII- поч. XX ст.) в процесі розвитку клубу виникає необхідність у капітальній будівлі, яка б стала “візитної карткою” клубу, задовольняла потреби в управлінні господарською та адміністративною діяльністю клубу. Проектують приміщення для регулярних загальних зборів членів клубу(кают-кампанії), їх відпочинку, культурного дозвілля, архіву, пізніше з’являються приміщення для виставок або площі для експозиції досягнень членів клубу, буфети. Об’ємно-просторове вирішення безпосередньо залежить від кількості членів клубу та їх вподобань.

Класична будівля яхт-клубу (XVIII-кін. XIX ст.) це об’єкт з частково обмеженим доступом для населення і в основному призначена для обслуговування власників плавзасобів: членів клубу, іноземних яхтсменів або осіб безпосередньо причетних до водно-моторних або вітрильних видів спорту.

Як будь-який любительський клуб, будівлі традиційних яхт-клубів спрямовані тільки на внутрішню взаємодію колективу або розраховані на

епізодичну демонстрацію досягнень членів клубу широкій публіці (виставки нагород, колекцій, виробів, тощо) [5]

Наступним етапом розвитку (кін. XIX до 40-х р. XX ст.) архітектурно-планувальної структури будівлі є поява паралельно з яхт-клубами парусних клубів (англ.: sailing club, доступний аналог яхт-клубу з відсутністю вибіркового прийняття у члени клубу з мінімальним членським внеском), результат зростання зацікавленості простих громадян вітрильним спортом та прогулянками на човнах. Внаслідок цього архітектура будівель вже парусних клубів, в основі якої лежить логіка групування приміщень яхт-клубу, набуває певних планувальних нововведень – будівля ділиться на дві зони господарську та клубно-адміністративну, зазвичай вертикально, – на першому поверсі розташовують елінги на 4-5 місць для невеликих човнів, зберігання такелажу та рундуків для особистих речей екіпажу плавзасобу, на другому – приміщення адміністрації клубу (кабінети та прийомні), учбові приміщення (для теоретичних занять з навігації, основ картографії, орієнтування, суднової справи, тощо) та загальну кімнату ($S \approx$ від 60 м^2 до 120 м^2).

В цей період всі будівлі рекреаційного спрямування, в тому числі і будівлі яхт-клубів були багатооб'ємними з максимальною кількістю декоративного оздоблення. [3,с.103]

В кінці XIX на початку XX ст. архітектурне рішення будівель яхт-клубів вирішувалось в екзотичних напрямках еkleктики, серед яких виділявся мавританський стиль. [3,с.103]

Із кінця 50-х років XX ст. з ростом процесів глобалізації з появою першого яхтового комплексу почалась всесвітня ера популяризації вітрильного спорту та виникнення офіційного яхтового туризму.

Прототипом першого річкового яхтового комплексу прийнято вважати єдину лінію плавучих понтонів пришвартованих на річці Дарт в 1958 році (в майбутньому річковий яхтовий комплекс: “Dart Marina Yacht Harbour”, Саутгемптон, Англія, прим. авт.), а потім і появу першого повноцінного яхтового порту Hamble Point Marina в 1964 році недалеко від міста Саутгемптон в Англії від якого і почали свій розвиток сучасні яхтові комплекси.[6]

Паралельно із стрімким ростом кількості людей зацікавлених у послугах яхтових комплексів відбувалося значне нарощування виробничих потужностей світової яхтової індустрії, формування забудови комплексу, в тому числі і трансформація будівлі яхт-клубу.

Протягом всього часу існування будівель яхт-клубів, зростає функціональний склад та додаються нові типи приміщень для проведення дозвілля, ремонту та зберігання яхт, що певним чином відображалось на їх архітектурі. [3,с.106].

З часом будівля яхт-клубу із закритого однопрофільного об'єкта, пов'язаного виключно з вітрильним та водно-моторним спортом, під впливом зростаючих потреб яхтової індустрії та появою яхтових комплексів поступово трансформується в багатофункціональну громадську будівлю з окремою клубною частиною. [3,с.105]

Поняття сучасної будівлі яхт-клубу та її особливості. Сучасна будівля яхт-клубу в складі річкового яхтового комплексу – багатофункціональна будівля малої або середньої поверховості призначена для розміщення координаційно-інформаційних служб комплексу, спеціалізованих клубних та учбових приміщень, готельної інфраструктури та орієнтована на забезпечення теоретичної любительської та професійної підготовки спортсменів вітрильного та водно-моторного спорту.

На сьогоднішній день сформувались три види композиції річкових яхтових комплексів з будівлею яхт-клубу:

- будівля клубу, як центральний елемент композиції території;
- будівля яхт-клубу, як окремий підпорядкований другорядний елемент серед домінуючих будівель оточуючої забудови, в складі об'єму більш значної будівлі або ансамблю;
- комплекс без будівлі клубу, де його функції рівномірно розподілено між розрізненими групами невеликих непримітних будівель або якщо комплекс знаходиться в складі ще більшого утворення водно-спортивного спрямування.

Будівлі яхт-клубів можна класифікувати за такими ознаками:

За періодом зведення:

- історичні (будівлі яхт-клубів, збудовані кін. XVIII- поч. XX ст., внаслідок містобудівної трансформації берегової лінії та вдалого розвитку яхтингу в заданому районі опинились в структурі яхтових комплексів);
- будівлі кін.40-х р. та 50-х років XX ст.;
- сучасні (будівлі кін. 80-х років до наших днів).

За місцем розташування:

- на території суходолу;
- частково в акваторії водойми (паралельно або перпендикулярно до причальних стінок, стаціонарно (на палях) або плавучі (понтоннах) ;
- повністю плавуча будівля (на плавучих понтонах, палях, плавучі конструкції на основі барж, тощо).

За призначенням:

- багатофункціональні будівлі з набором приміщень різного призначення (рис.1);

Рис.1 Поліфункціональні будівлі яхт-клубів:

а) Mercia Marina, Дербішир, Англія; б) Trinity Marina, м. Хінклі, канал Ешбі, Англія; в) Kings Point Marina, м.Плімут, Англія; г) Lake Charlevoix Marina, м.Бойн, Мічиган, США; д) Royal Corinthian Yacht Club, м. Борнхем-он-Кроуч, Ессекс, Англія; е) Bahia Corinthian Yacht Club and Marina, м. Корона дель Мар Каліфорнія, США;

- адміністративні будівлі комплексу з окремими приміщеннями клубного призначення;
- суто клубні будівлі закритого типу (рис.2).

Основною метою більшості комерційних закордонних річкових та морських яхтових комплексів, будь-якої місткості, є залучення якомога більшої кількості вільних відвідувачів, збільшення кількісного та якісного складу клубу, підвищення престижу організації. Це досягається шляхом підвищення офіційного рейтингу комплексу (англ.– *credible measure of the marina quality* [12]) та присвоєння йому певного класу комфорту, за аналогією системи присвоєння зірок готельним установам та закладам ресторанного господарства, яхтові комплекси отримують від 1 до 5 якорів (англ.– *The Gold Anchor award* [12]).

Оцінювання проводиться на основі комплексного набору критеріїв, які розроблені спеціалістами ТУНА (*The Yacht Harbour Association*, єдиної в світі офіційної міжнародної яхтової асоціації, яка має право здійснювати контроль яхтових комплексів). Вони поділені на 6 секторів кожен з яких оцінює конкретні аспекти комплексу (планування та дизайн оточуючого середовища, дотримання нормативних вимог, обслуговування відвідувачів, екологічна безпека природного середовища, інфраструктуру розташовану на воді та суходолі.) [8].

Даною організацією розроблені рекомендації та настанови, щодо функціонально-просторового рішення адміністративної будівлі комплексу (англ. *marina office*) та деяких приміщень, які повинні входити до її складу. [8]

Згідно із світовою практикою проектування яхтових комплексів загальний планувальний об'єм будівлі яхт-клубу прийнято розділяти на кілька незалежних частин за функціональним призначенням: офісно-адміністративна частина (координація і управління технологічними процесами яхтового комплексу), клубна частина (приміщення кают-кампанії, конференц-зал, зал засідань, тощо), інформаційний центр, загальна частина: готель від 25 до 150 місць (з номерами і обслуговуванням для іногородніх членів-клубу і іноземних гостей), санітарно-гігієнічний блок. Набір додаткових приміщень, рівно як загальна та корисна площа об'єкта пропорційно залежать від загальної кількості місць для зберігання і швартування плавзасобів, кількості відвідувань річкового яхтового комплексу у зміну, від кількісного складу клубу і природно-кліматичних умов розташування.

Над холлом на першому поверсі, розміщують оглядові майданчики або вишки, які візуально вертикально ділять, зазвичай горизонтальну композицію будівлі. [3]

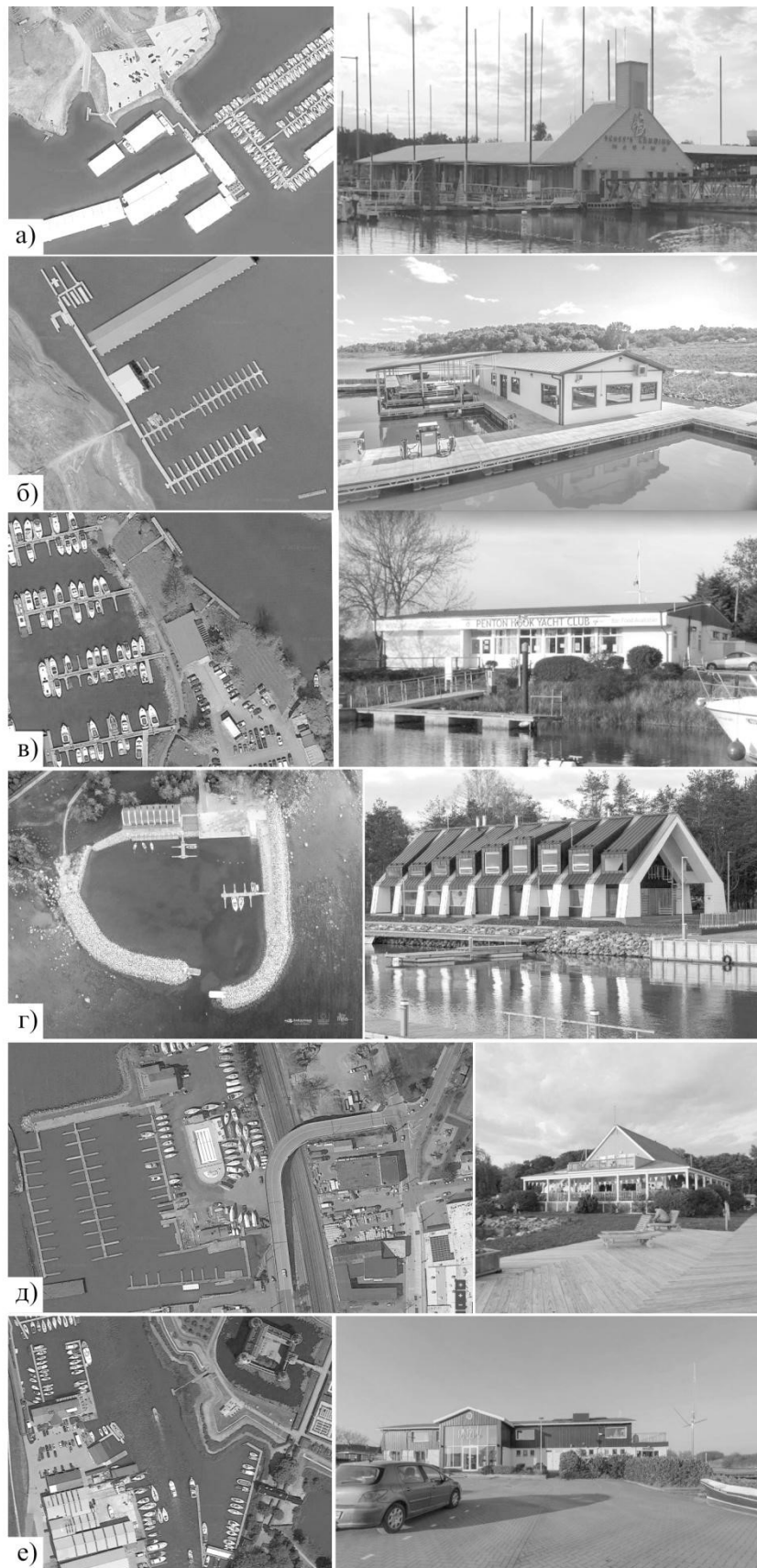

Рис.2 Вузкопрофільні будівлі яхт-клубів:

а) Scott's Landing Marina, м.Грейпвін,Техас, США; б) Red Rock Marina, м.Пелл, Айова, США; в) Penton Hook Marina and Yacht Club, м.Чертсі, р.Темза,Англія; г) Eisma Marina, м.Ейсма, Естонія; д) Shattemuc Yacht Club and Westerly Marina Inc.,м. Осінінг, Нью-Йорк, США; е) Royal Dutch Sailing & Rowing Club, Амстердам, Нідерланди;

Закордоном існує, певний базовий набір приміщень, який прослідковується у понад 70% проаналізованих об'єктах, який формується завдяки рекомендаціям офіційних яхтових асоціацій країн на основі міжнародних вимог яхтової асоціації (наприклад: ТУНА –The Yacht Harbour Association)

Основні та додаткові групи приміщень, які входять до складу будівель сучасних яхт-клубів. Наступний перелік приміщень будівель яхт-клубів визначено на основі аналізу планувальної структури закордонних та вітчизняних аналогів. Їх кількісний склад та варіанти планувальних комбінацій, не є остаточними, оскільки, безпосередньо залежать від архітектурно-планувальної моделі комплексу, кліматичної зони, правил та уподобань місцевого клубного товариства (тобто у більшості випадків, створення завдання на проектування цих клубів вимагає консультаційної участі самих членів клубу).

Офісно-адміністративна частина:

Офісні приміщення та служби:

- кабінет керівника яхтовим комплексом (англ.: Harbour Master);
- кабінет головного інженера (англ.: Marina Chief Engineer);
- офіси диспетчерських и навігаційних служб, які здійснюють управління та координацію руху плавзасобів всередині акваторії і комплексу, дають дозвіл на вихід, вхід і постановку плавзасобів, надають інформацію про лоції прилеглих районів плавання, а також можуть поєднувати функції інформаційних центрів для іноземних туристів;
- рятувальна служба (англ.: Lifeguard Services);
- офіси організацій та асоціацій вітрильного та водно-моторного спорту.

Клубна частина:

Навчальні приміщення:

- загальне приміщення кают-кампанії
- лекційні приміщення та студії для практичних занять;
- основи морехідної справи;
- школи вітрильного та водно-моторного спорту;
- класи судномодельювання;
- школа основ навігації, лоції та картографії.

Виставкові приміщення (може розташовуватись, як в клубній частині):

- експозиція історії клубу, видатних членів клубу та їх досягнень, предметні експозиції;
- приміщення для тимчасових виставок різної тематичної направленості.

Загальна частина:**Додаткові сезонні приміщення і майданчики:**

- відкриті і криті літні майданчики, тераси;
- оглядові майданчики;
- приміщення санітарно-побутового призначення;
- приміщення для зберігання пожежного інвентарю.

Функціональний комплекс приміщень підприємств торгівлі та громадського харчування:

- продуктові та магазини напівфабрикатів;
- пекарні;
- ресторани;
- кафетерії із залом на 25 – 50 місць;
- салони продажу плавзасобів та запчастин;
- товари для риболовлі, спорту та активного відпочинку.

підсобні приміщення різного призначення.

Залежно від завдання на проектування кожна з будівель яхт-клубів може мати потрібний йому додатковий функціональний склад приміщень в необхідному обсязі для забезпечення рентабельної цілорічної експлуатації.

Організація внутрішнього планувального простору будівлі яхт-клубу, як і будь-якого іншого любительського клубу заснована на:

- розвитку загального простору, розподіленого на зони, що передбачають візуальний зв'язок окремих груп робочих приміщень;
- поділі робочого простору на ізольовані приміщення із створенням невеликого загального простору; [5]

Любительські клуби, до яких по суті відносяться будівлі яхт-клубів, рекомендується проектувати за схемою розміщення композиційного ядра в складі загальних рекреаційних приміщень (вітальні, буфети, виставкові зали, тощо), передбачаючи при цьому можливість ізоляції великих спеціалізованих груп приміщень (кают-кампанії, класи судової теорії, тощо). [5]

Норма площ загальних приміщень яхт-клубів (любительських клубів) на 1 відвідувача рекомендується приймати, згідно з нормами для клубів загального профілю і клубів дозвілля [5].

У рекреаційних приміщеннях клубної частини будівлі яхт-клубу – передбачати можливість проведення масових заходів і свят в залі для фізкультурно-оздоровчих занять, в приміщеннях студій площею понад 50 м² і ін., проектування гуртків універсального призначення, розміщення групи гуртково-студійних приміщень навколо загального композиційного ядра (вітальні, холу, виставки); можливість зв'язку груп приміщень клубної частини і

зв'язку з фойє клубу, по можливості без транзиту через вестибюль, а у всіх приміщеннях клубу – передбачати можливість трансформації приміщень. [5]

Відмінною рисою об'ємно-планувальних рішень сучасних будівель яхт-клубів є наявність протяжних терас, відкритих в сторону води.[3]

Висновок Так як сучасний яхтовий комплекс був сформований на основі клубної моделі яхт-клубів, серед активних власників плавзасобів, любителів та ентузіастів вітрильного та водно-моторного спорту залишилась практика на добровільних засадах організовувати клубні товариства. Вони згодом сформували адміністративне ядро яхтового комплексу та умовно поділили його на дві частини – для власників та орендарів плавзасобів і відвідувачів.

На даний момент будівля яхт-клубу залишається одною із основних будівель більшості річкових яхтових комплексів, але у зв'язку із зміною містобудівних тенденцій у розвитку яхтових комплексів, функціональною насиченістю, ускладненням загальної інфраструктури комплексу трансформувалась з традиційного вузькопрофільного об'єкта до поліфункціональної будівлі.

Список використаної літератури

1. Будинки і споруди. Культурно-видовищні та дозвіллеві заклади: ДБН В.2.2-16-2005.– [Чинні від 2006-04-01]. – Офіц.вид. – К.: Укрархбудінформ: Держбуд України, 2005.– 63 с. (Державні будівельні норми України).

2. Будинки і споруди. Громадські будинки та споруди. Основні положення: ДБН В.2.2-9-2009.– [Чинні від 2010-07-01]. – Офіц.вид. – К. Мінрегіонбуд України, 2005.–63 с. (Державні будівельні норми України).

3. История развития и архитектура яхт-клубов /Development history and architecture of yacht-clubs: УДК 7.72.721// Градостроительство и архитектура No 1,Т.7 (Urban construction and architecture) / ХАЧИКЯН Е., СЫСОЕВА. А. – Самара: Самарский государственный технический университет, 2017.– 146 с.

4. Савкина О.В. Новый подход к классификации коллективных средств размещения рекреационного типа // Актуальные проблемы экономики и управления в сфере туризма и сервиса : сб. статей всерос. заоч. науч.-практ. конф. 27–28 апреля 2011 г. с. 42–46

5. Центральный научно-исследовательский и проектный институт типового и экспериментального проектирования комплексов и зданий культуры, спорта и управления им. Б.С. Мезенцева (ЦНИИЭП им. Б.С. Мезенцева) Госкомархитектуры Справочное пособие к СНиП (серия основана в 1989 году) Проектирование клубов.– Москва: Стройиздат, 1991.– 37с.

6. A Code of Practice for the Design and Construction of Marinas and Yacht Harbours in conjunction with The Marina Operations Manual: 7th edition. / The Yacht Harbour Association Ltd.– Egham, Surrey, UK, 2017.–139 p.

7. American Society of Civil Engineers. Planning and design guidelines for small craft harbors: Third edition. / Chicago: American Society of Civil Engineers, 2012.– 302 p.

8. Gold Anchor. Global Marina Accreditation./ Gold Anchor Scheme. Detailed criteria by section. The Yacht Harbour Association./ Egham, Surrey, UK, 2017.– 101 p.

9. Sue Roff Landscape design guidelines for marinas: digital copy of dissertation/ Sue Roff .– New Zealand: Lincoln University, 1987.– 106p.

10. Tsinker Gregory P. Marine Structures Engineering: Specialized Applications./ Paul Gregory Tsinker.– New York: Springer Science & Business Media, 2012.– 548 p.

11. European Boating Industry [Електронний ресурс].–Режим доступу: <http://www.europeanboatingindustry.eu/facts-and-figures>

12. Gold Anchor Award Scheme - Quality Assured Berthing [Електронний ресурс].–Режим доступу: <http://www.which-marina.com/GoldAnchors.asp>

Аннотация

Аспирант Шкурупий М.Ю., Полтавский национальный технический университет им. Юрия Кондратюка.

Здания яхт-клубов в составе речных яхтенных комплексов.

В статье приведены основные этапы архитектурно-планировочного развития зданий яхт-клубов, их специфика при размещении в структуре речного яхтенного комплекса, рассмотрены основные положения, касающиеся проектирования зданий яхт-клубов на основе мирового опыта их эксплуатации.

Ключевые слова: здание яхт-клуба, планировочное решение, помещение, проектирование.

Annotation

Shkurupiy M.U., Postgraduate, Department of Architecture of Housings and Public Buildings, Poltava National Technical Yuri Kondratyuk University (PNTU).

Yacht-club buildings as a part of a inland river marinas.

The article presents the main stages of architectural and planning development of yacht club buildings, their features when they are located in the structure of a inland river marina, considers the main regulations relating to the design of the yacht-club buildings based on the world's best experience.

Keywords: yacht-club building (clubhouse), planning solution, room (area), design.